

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КІРОВОГРАДСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Серія:
ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ
(МОВознавство)

Випуск 127

2014

ркаського
Бондарко,
исслед. –
247с.

патського
вивчення

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОГО МОВОЗНАВСТВА: МОВА, МОВЛЕННЯ, МОВНА ПОЛІТИКА 3

ЯРОСЛАВА БЕЛЬМАЗ. ОСНОВНІ МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ДІАХРОНІЧНОМУ РОЗРІЗІ 3

ОЛЕКСАНДР БІЛОУС. SPRACHPOLITIK: ABRISSTHEORETISCHER GRUNDLAGEN VON DER SICHT WESTLICHER SPRACHFORSCHER 6

RICHARD J. BRUNNER. GERMANISTIK ALS INTERNATIONALE WISSENSCHAFT - DIE UKRAINISCHE GERMANISTIK - 12

ОЛЬГА ВАЛІГУРА. ТЕОРІЯ ДВОМОВНОСТІ Й БАГАТОМОВНОСТІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ 18

АЛЛА КАЛИТА. ПСИХОЕНЕРГЕТИКА ПАУЗ ЗВУЧАЩЕЙ РЕЧИ 24

ЛІДІЯ ПІХТОВНІКОВА. СИНЕРГЕТИЧЕСКАЯ ПАРАДИГМА В СОВРЕМЕННОЙ ЛИНГВИСТИКЕ 34

РАИСА СТЕВАНОВИЧ. К ВОПРОСУ О «ЯЗЫКЕ ИНТЕЛЛЕКТА» В ЭВРИСТИЧЕСКОЙ МЫСЛИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ (НА МАТЕРИАЛЕ РУССКОГО И АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКОВ) 39

ЛЮБОВ ШНУРОВСЬКА. NEUROLOGICAL BASIS OF BILINGUALISM 42

КАРТИНИ СВІТУ В АСПЕКТІ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ, ЛІНГВОКОГНІТИВІСТИКИ ТА ЕТНОЛІНГВІСТИКИ 48

SVITLANA IVANENKO. DIE EMOTION „INTERESSE“ IN SEINER VERSPRACHLICHUNG AM BEISPIEL VON UKRAINISCHER UND DEUTSCHER KINDERLITERATUR 48

ОЛЕКСАНДР КОЛЕСНИК. МОВНИЙ ОБРАЗ КОНЦЕПТУ-МІФОЛОГЕМИ СПИС: ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ТА ЛІНГВОСЕМІОТИЧНИЙ АСПЕКТИ 52

НАТАЛІЯ КОЧ. КОГНІТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КОМПЗИТИВ ЯК РЕПРЕЗЕНТАНТИВ КУЛЬТУРНОГО КОНЦЕПТУ «ДОБРО/ЗЛО» У ДАВНЬОРУСЬКІЙ МОВІ 57

ВОЛЬГА ЛЯШЧЫНСКАЯ. КАНЦЭПТУАЛІЗАЦЫЯ ГРАХУ Ў ФРАЗЕАЛОГІЇ Ў СХОДНІХ СЛАВЯН 63

НАДІЯ ЄСИПЕНКО. МОВНА КАРТИНА СВІТУ ЯК ЕКСПЛІКАЦІЯ КОНЦЕПТОСИСТЕМИ 67

АХМЕТ АЛИ АЙДЫН. КОНЦЕПТ «БОЛЬ» В РУССКОЙ И ТУРЕЦКОЙ КАРТИНАХ МИРА (НА МАТЕРИАЛЕ ПРОИЗВЕДЕНИЙ И.А.БУНИНА И Я.К.БЕЯТЛЫ) 71

АНАСТАСІЯ БЕЛЯЄВА. ON THE PROBLEM OF SYSTEMATIC CONCEPT ANALYSIS IN CONTRASTIVE LINGUISTICS 76

АНАСТАСІЯ ВАСИЛИК. МІФОПОЕТИЧНИЙ СВІТ ГЕРОЇВ РОМАНУ Е. БРОНТЕ “WUTHERING HEIGHTS” У ПЕРЕКЛАДІ М. РУДНИЦЬКОГО 80

ЮЛІЯ ДАВЬДЕНКО, ЄВГЕНІЯ КНЬШ. КРОССКУЛЬТУРНАЯ КОММУНІКАЦІЯ: ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЫ МИРА 86

ТЕТЯНА Д'ЯКОВА. ВАРІАНТНО-СИНОНІМІЧНА ГРУПА ‘ЖИТИ БІДНО (БУТИ БІДНИМ), ЗУБОЖИТИ’ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ В УКРАЇНСЬКИХ СХІДНОСЛОБОЖАНСЬКИХ ГОВІРКАХ 90

ЛЮДМИЛА ЕМЕЛЬЯНОВА. КЛЮЧЕВЫЕ КОНЦЕПТЫ КАК ФАКТОР РАСШИФРОВКИ ТЕКСТОВОЙ НЕОПРЕДЕЛЁННОСТИ 94

ВЕРА ЕРМАКОВА. ПАРЕМИЧЕСКИЕ СТЕРЕОТИПЫ ОППОЗИЦИИ «СВОЙ-ЧУЖОЙ» В РУССКОЙ И АНГЛИЙСКОЙ КАРТИНАХ МИРА 99

ОЛЕНА ЖИХАРЄВА. ПОНЯТТЄВА СКЛАДОВА КОНЦЕПТУ НАВКОЛИШНЕ СЕРЕДОВИЩЕ/ENVIRONMENT У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ 103

ОЛЕНА ЗИМОМРЯ. ІМАГОЛОГІЧНЕ КАРТИНОТВОРЕННЯ В УМОВАХ СИТУАЦІЇ ПОГРАНИЧЧЯ 108

НАТАЛІЯ ІОВХІМЧУК. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ ПРОСТОРУ В МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ УСНОЇ НАРОДНОЇ СЛОВЕСНОСТІ 113

ВІРА КАЛІНІЧЕНКО. ДЕЯКІ СОЦІОЛІНГВІСТИЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ФРАГМЕНТІВ УСПІХУ Й НЕВДАЧІ В АМЕРИКАНСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВНІЙ СВІДОМОСТІ 116

РОКСОЛЯНА КАРАКЕВИЧ. ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ 123

**МОВНИЙ ОБРАЗ КОНЦЕПТУ-МІФОЛОГЕМИ СПИС: ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ ТА
ЛІНГВОСЕМІОТИЧНИЙ АСПЕКТИ**

Олександр КОЛЕСНИК (Чернігів, Україна)

Номінації концепту-міфологеми СПИС аналізуються з позицій лінгвокультурології та лінгвосеміотики. На основі етимологічних паралелей і лінгвоконцептуального підґрунтя мовних знаків створено універсологічну модель кванту лінгвокультурної інформації, співвіднесеного с цим концептом.

Ключові слова: номінація, знак, модель, внутрішня форма, спис

The article tackles linguo-cultural peculiarities of language units verbalizing the mythic concept SPEAR. A model of universal features pertaining to the informational quantum centered around the said concept is designed on the basis of the corresponding designation units' etymological correlations and linguo-conceptual premises.

Key words: designation, mythic space, element, sign, model

Вектор досліджень сучасних мовознавчих студій, міждисциплінарний характер котрих поглиблюється в останні роки [1; 2; 4; 8; 10; 12], визначає актуальність розгляду явищ мови та мовлення з орієнтацією на їхні кореляції в різноманітних лінгвокультурах, а також відповідність універсальним законам буття і розвитку систем. У контексті запропонованої теорії міфологічно орієнтованого семіозису, що передбачає врахування множинних варіантів дійсності (зокрема таких, що утворюються в процесі вербального моделювання альтернативних світів) [8], зміст внутрішньої форми (ВФ) номінативних одиниць на позначення базових концептів міфологічної матриці світу дозволяє здійснювати інтегративну інтерпретацію власне мовних знаків, відповідних феноменів і ментефактів. Так, ми ведемо мову про поліфункціональність вербалізованого концепту-міфологеми МЕЧ, що, окрім іпостасі "зброя, знаряддя вбивства" з певним набором типових і надзвичайних властивостей, постає учасником сценаріїв світо-творчого, світо-конфігуративного плану, зокрема - як модифікатор складників міфологічних сценаріїв-квестів різних рівнів [7]. У свою чергу, актуальним видається інтегральний лінгвосеміотичний і лінгвокультурний аналіз номінацій концепту СПИС, що, гіпотетично, проявляє більш широкий набір ознак, ніж "підказують" узуальні слововживання.

У різних лінгвокультурах та відповідних мовних картинах світу наявні номінації СПИСА ("довгого ратища з вістрям на кінці" = X00, базової інхоативної пропозиції в структурі ВФ мовних знаків), вмотивовані різноманітними ситуативно профільованими ознаками. Ці ознаки віддзеркалені в семантиці відповідних першооснов (як початково іконічних "знаків-програм"), що співвідносяться з релевантними у певних контекстах сценаріями. Так, і.е. **spar-* / *sper-* > протогерм.: **spiru*, **spira-n*, **sparu-z*, **sparra-n*; **sparrēn* > д. півн. *spjor* "спис", *sparri* м. "балка, брус", норв. *spjör*, *sparre*, шв. *spärr*; *sparre*, д. дан. *spiär*, дан. *sparre*, д. а. *spere*, англ. *spear*, д. фриз. *spiri*, *spere*, *sper*, д. сакс. *sper*, с. нід. *speere*, нід. *speer*, с.н.н. *spēr(e)*, д.в.н. *sper*, с.в.н. *spēr*, нім. *Speer* [9: 499; 27]. Пор. лат. *sparus* "короткий мисливський / військовий спис" [23: 990]; а також гел. *sparr* "балка, брус, промінь, пронизувати", ірл. *sparra* "клин, спис"[22: 337]. Спільний морфофонемічний кластер *sp-* "видовжений / загострений" в основі дозволяє припустити наявність ізоморфізму з в укр. *спис*, у ВФ якого закодовано базову ознаку "гострий": очевидно, запозич. з пол. *Spisa* < нім. *Spiess* < д.в.н. *spig*, спорідн. з д.а. *spitu*, нід. *spit*, нім. *Spitz* < і.е. *(*s*)*pei-*, *(*s*)*pi-* (лат. *spina* "терен, колючка, хребет") [6 (5: 372)].

У германських мовах наявні також номінації СПИСА, що розвинулись з і.е. основи *g'hais*- "загострена палиця" > протогерм.: **gaizá -z*, **gáisu-s*, **gáisila-z*, *-ō(n)*; **gísil* "спис" > гот., бургунд. **gaisu-s*, д. півн. *geir*- "спис", *geisl* "палиця, посох", норв. *geir*, *geisl*, *geisle* "промінь", шв. *gissel* "кнут", д. дан. *gis(s)el* "промінь", д.а. *gār* "спис / стріла", англ. *gear*, д. фриз. *gēr*, д.сакс. *gēr*, с. нід. *ghēsele*, *gheisele* "жердина для полювання на вугрів", с.н.н. *geisel*, д.в.н. *gēr*, *geisila*, *geisla* "хворостина, кнут", лангоб. *gisil* "паленька палиця", с.в.н. *gēr(e)* "дротик", нім. *Geissel* "кнут" [27]. Наведена і.е. першооснова споріднена з д. грец. *khâjo-s* м., *khâjo-n* п. "палиця / кнут

пастуха", а також може бути співвіднесена з кельт. (гел.) *gáison* "важке залізне вістря списа", д. ірл. *gaë* "спис", кімр. *gwaew*, також гел. *gath* "вістря", ірл. *qath*, снскр. *heshas* "той що летить" [22: 190]. Ймовірно, що з цією основою пов'язане рос. *копьё*, де реалізовані ознаки "форма" та "знаряддя": пор. д.слов. *копиѣ*, болг. *копѣ*, сербохорв. *копље*, словен. *korje*, чес. *kopi*, слвц. *korija*, пол. *korja*, н.-луж. *korje* < *копать*, що містить семи "рубати, штиркати, сікти" [15 (1: 317)]; пор. також латис. *karans* "тяпка", грец. *κοτις* "тесак, кинджал", д. в.-н. *heppa*, с.-.-н. *heppe* "серп, кривий ніж" [15 (1: 320)].

Окрім зазначених вище германських і слов'янських одиниць, номінації СПИСА та асоціативно співвіднесених феноменів у кельтських мовах реалізують його такі онтологічні ознаки: "гострий" (a05) - гел. *corran* "спис, колючка" < *corr* "точка, вістря" [22:102], *craoiseach* "спис", ірл. *croisech* < *craobh* [22:104]; "видовжений" - гел. *geimhleag*, *geimhleag* "балка, важіль", гел. (шотл.) *gaielock* "спис", вал. *gaflach* "дротик" (корінь як у *gobhal* "вили, вістря" [22: 192]. Кельтський вплив проявився як д. ірл., гел. *gabul* "вили" > д. фр. *javelot* > с. фр. *javeline*, англ. *javelin* [19], що підтверджує "пототипний" статус моделі "вістря - спис", що є аберацією універсальної концептуальної моделі "частина [зі специфічною якістю] → об'єкт".

Функціональні ознаки СПИСА проявляються в номінаціях типу гел. *sleigh* "спис", ірл. *sleg* < **slgá*; снскр. *srj* "жбурляти" (=b06) [22: 327]. Припустимо спорідненість кельтської одиниці з і.е. *(s)lǵǵʰ* - "хапати" (> англ. *latch*, що за ознакою "видовжена форма" асоціативно співвідноситься зі списом). Ця ж ознака реалізована в гел. *goid* "забирати, красти", ірл. *goidim*, < **gad-do* (*gad*, *ghad*, *ghed*) "схоплювати", лат. *prehendo* "хапати, здобич" (англ. *get*) порівнюється з лат. *hasta* "спис" < **ghazdho-* [22: 201]. Тому СПИС може розглядатись як "той, що забирає (життя) / здобуває (скарби, багатство, славу)". У цьому контексті відзначимо подібні у кельтських і германських мовах моделі антропонімічної номінації: гел. *oscarach*, *oscarra* "хоробрий. лютий", ірл. *oscar* "захисник" (Оскар син Ойсіана), що, можливо, семантично пов'язані з **ud-scaro-* "той, що вирізає" - пор. д. півн. *Asgeirr* "спис богів", д.а. *Osgar*, а також д.а. *Hrodgar* = *Hrod* "слава + *gar* "спис" = "той, хто здобуває славу списом = найкращий воїн, король", д.а. *Garulf* = *Gar* "спис" + *ulf* (*wulf*) "вовк", метафоричне позначення воїна. Тобто, у ВВ власних імен закодована програма розвитку особистості (воїна), що здійснює набір базових процедур у контексті типових сценаріїв і здобуває необхідний досвід за допомогою СПИСА.

Лінгвокогнітивні характеристики номінацій СПИСА у текстах різних періодів, виокремлені на основі експлікованих онтологічних (а), функціональних (б), темпорально-локативних (д) і аксіологічних ознак (с), дозволяють виокремити концептуальні моделі, ізоморфні в кількох індоєвропейських лінгвокультурах. Залучення текстів з різних історичних періодів дозволяє відобразити наявний у "точці збирання" (тобто, в потоці динамічних станів часо-простору, де власне ЧАС є відносним і нелінійним) комплекс базових уявлень про денотат, одночасно доступних для спостерігача (вторинного адресата - інтерпретатора). Виокремлені концептуальні структури розглядаємо як пропозитивну структуру ВФ мовних одиниць. Так, виділяються метафори: СПИС - ЖИВА ІСТОТА (a01): *Konia nojuty!* 64, та її підвиди СПИС - НОСІЙ ІМЕНІ (a02): *för Loki til þeira dverga, er heita Ívaldasynir, ok gerðu þeir haddinn ok Skiðblaðni ok geirinn, er Óðinn átti, er Gungnir heitir* поїхав Локі до тих карликів, яких називали синами Івальді, і ті зробили иаке волосся і човен Скідбладнір, та спис для Одіна, що звався Гунгнір [26: 43]; і СПИС - АКТИВНИЙ ДІЯЧ (b01) / ТОЙ ЩО ЗАБИРАЄ (b02): *þæt ðe gar nuted* "... що його візьме спис" = "[нащадок Гретеля] загине від списа" [17: 1846]. Як вербальні іпостасі артефакта, відповідні номінативні одиниці реалізують концептуальну метонімію СПИС (ЗБРОЯ) - ОЗНАКА (a03): *yn ðeu wayub anchwant* "мов два невтомні списи" [18: 186], *подъ шеломи възлелѣяны, конецъ копія въскрѣмлени* [13: 32], *Ríðr fyrstr Óðinn með gullhjálminn ok fagra brynju ok geir sinn, er Gungnir heitir* "Попереду іде Одін в золотому шоломі, гарному обладунку та зі списом, що зветься Гунгнір" [12:51], *þrymtum swehte // mægenwudu mundum* "струсонув списом

["деревиною сили"] і вигукнув ... у битві" [17:235-236] - вербалізований контекстуально значущий скрипт, елемент сценарію БИТВА, *We Gardena* [17:1]; *to Gardenum* [17:601, 2494], *Geata leodum ond Gardenum* "народ Гаутів та Списо-Данці" [17:1856], *garcene man* "воїн хоробрый зі списом" [17:1958], *garas stodon, // sæmanna searo* "списи стояли, зняряддя мореплавців" [17:328-329], тобто, артефакт / зброя та, водночас, "типова ознака воїна", *hæfenes handsporu hilderinces* "спис-рука вояка-язичника", лапа чудовиська зі списо-подібними кігтями [17:986], *þe he usic garwigenð gode tealde* "він вважав, що ми вправні зі списом" [17: 2641], *geongum garwigan* "молодим воїнам" [17:2674], а також СПИС (ЗБРОЯ) - ПОДІЯ (БИТВА / СМЕРТЬ) (a04^b) *atvi peleitral dyfal dillyd*. "і буде безперервний потік уколів списів" [16:115], *Tu ся коніємъ приламати, ту ся саблямъ потручяти* [13: 38], *трещатъ коніа харалужныя // въ полъ незнаемъ* [13:42], *Хошу бо, - рече, - коніе приломити конецъ поля Половецкаго* [13: 30], *bongar bigeð* "вбивчі списи схиляються" = припинення битви (сценарій не відбувається) [17:2031], *garcwealm gumena* "смерть принесена списом" [17:2043], *Fordon sceall gar wesan // monig, morgenceald, mundum bewunden* "багато списів холодного ранку, стиснуті руками" - символ жалоби за загиблим вождем [17:3021-3022], ... *дурного, наївного, хороброго, розважливого, доблесного, хитрого – аби він приїхав і підняв спис, викликаючи дракона на битву...* [5: 37].

Своєрідним "блендом" моделей СПИС - ЖИВА / АКТИВНА СУТНІСТЬ і СПИС - АРТЕФАКТ є метафора СПИС - НОСІЙ НАДЗВИЧАЙНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ (a05^b): *ok sagði skyn á öllum gripunum, at geirrinn nam aldri staðar í lagi* "і пояснив, у чому сутність тих скарбів: спис вражає і не помічає перешкод" [26: 43], гел. *Gáe Assail* "світлий спис" з острова Ассал, відомий також як Спис Луга (спис-блискавка *Lug Lámfhota*, "з довгою рукою"), артефакт божественного походження, що завжди влучає у ціль, має властивості бумеранга та власний кровожерний норв (коли спис не використовувався, його тримали у трав'яному відварі або в отруті - подібні риси має сканд. *Gungnir*, спис Одіна, а також спис Прокриди з грецької міфології [3(XI: 321)], спис Гіл-Галада з уявного фентезі-світу: *Against Aeglos the spear of Gil-galad none could stand...* [28: 294]. Надання СПИСУ власного імені здійснює його "прив'язку" до сегменту міфологічного простору (картини світу, семіосфери), тобто, породжує певні локативні ознаки - (a05^{b+d}).

У різноманітних міфологічно орієнтованих сценаріях, що є складниками мега-сценарію квестового типу, спрямованого на зміну конфігурації світу, СПИС постає у ролі інструмента - як власне ЗБРОЯ, що *шкодить / забирає життя* (b03): пор. гел. *gáe bolga* (спис Кухуліна, за допомогою якого він долає супротивників та від якого гине сам), *Kiedy upadleś, kilku straźników doskoczyło, by podziurawić cię sulicami*. "Коли ти впав, кілька вартових підскачили, аби проштиркнути тебе списками" [25: 236], *er Gullveigu //geirum studdu* "загинула Гюльвейг, пронизана списками" [29: 20], *gare wunde* поранені списками [17: 1075], *odde gares fliht* "кидок списа [життя зупинть]" [17: 1765], *æscum ond ecgum* "списом (боронив)" [17: 1772], *лицар у білому плаці саме застромлював списа в черево страшній зубатій потворі 5 шляхетному Вершнику в білому плаці, котрий застромлював списа в черево страшенній зубатій потворі... один з героїв-покровителів Валдарри... Георг-переможець... Йорг* [14: 137], *Однак у давнину і лицарі були – ого-го! Визволяли принцес, це й драконячі голови на списках приносили*" [5: 193]. При цьому СПИС може проявляти надзвичайні / магичні властивості, а його номінації можуть реалізувати модель ОЗНАКА (МАТЕРІАЛ / ФОРМА) - СПИС (a06^b): *heresceafta* "ратище = спис" [17: 335], *þrecwudu þrymlic* "славне дерево сили" [17: 1246]. В обох іпостасях - артефакта і антропоморфної істоти - СПИС може виступати "тригером" певних сценаріїв (b04): *Fleygði Óðinn // ok í folk of skaut* "спис жбурнув Один у військо" [29: 23] - початок першої війни богів; або передумовою розгортання наступних етапів квесту. Ілюстрацією останнього варіанту є принесення Одіном себе у жертву собі самому: *Veit ek, at ek hekk // vindgameiði á // nætr allar níu, // geiri undaðr // ok gefinn Óðni, // sjalfr sjalfum mér* "Знаю, висів я у гілках у вітрі дев'ять довгих

ночей, пронизаний списом, посвячений Одіну, в жертву самому собі" [21: 138]: СПИС як фрактальна міні-копія СВІТОВОГО ДЕРЕВА дозволяє МІФІЧНІЙ ІСТОТІ буквально "підключитись" до енерго-інформаційного поля світу (жертвопринесення відбулось власне на СВІТОВОМУ ДЕРЕВІ - Іггдрасилі) і створити канал передачі інформації (b05), унаслідок чого Одін отримав сакральне знання (до певної міри аналогами цього сценарію є розвиток організму з молекули ДНК, або розгортання встановлюваної на персональний комп'ютер операційної системи з файлу-"дзеркала"). Достатньо близькими до цього сценарію є створення людей Зевсом з держала списа [11 (1: 463-465)]. У свою чергу, сценарій ЖЕРТВОПРИНОШЕННЯ з невеликими варіаціями дублюється в християнській міфології - центуріон Лонгін пронизує списом Христа: *sed unus militum lancea latus ejus aperuit, et continuo exivit sanguis et aqua* "один з воїнів списом пронизав йому ребра, й відразу витекла кров і вода [30 (Ін.19:34)], що можна інтерпретувати як створення необхідних умов для трансформації, переходу на інший план буття. Відповідно, СПИС виявляється засобом зв'язку з надсистемним планом буття, чинником, що забезпечує вхід нової інформації / отримання нового досвіду та перехід людини або колективу на вищий рівень розвитку. У даному випадку відзначимо, що подібна інтерпретація не суперечить "основній" функції СПИСА як зброї, засобу вбивства, пор.: гел. *tradh*, ірл. *tradh, treagh* "спис" < *tar, tra* (лат. *tragula* "дротик") [22: 373], але гел. *treaghaid* "пронизливий бій", ірл. *treagh(d)aím* "проштиркувати" [22:374]: для привнесення нової інформації доводиться порушити цілісність попередньо усталених зв'язків; при цьому порушення цілісності системи викликає неприємне відчуття (дискомфорт, біль, пор. сценарій введення ліків в організм людини за допомогою голки ("списа") шприца). У широкому сенсі, дисбаланс системи при її оновленні викликає консерватизм і опір змінам. Відповідно, в різних контекстах у ВФ номінацій СПИСА актуалізуються оцінні компоненти значення (с+) / (с-).

З огляду на виокремлені властивості мовних одиниць, маємо змогу окреслити кластер профільованих ознак вербалізованого концепту-міфологеми СПИС, що становить відповідний квант у структурі міфологічного простору / семіосфери людства (Рис. 1). Запропонована схема враховує діалектичний характер уявлень про спис як АРТЕФАКТ :: АНТРОПОМОРФНИЙ ОБ'ЄКТ, польовий та ієрархічний принципи аранжування ознак, що віддзеркалюють універсальні закони системних взаємодій. Причинно-наслідкові зв'язки між надсистемою та планами матеріального (знакового) буття зумовлюють характер сценаріїв за участю СПИСА і логіку їхніх послідовностей.

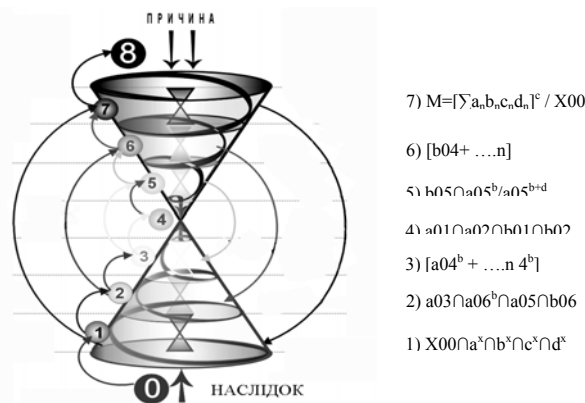

Рис.1. Ієрархія пропозицій у структурі змісту концепту-міфологеми СПИС

Отже, сутність СПИСА виявляється в ієрархічному наборі ознак, що порявляються контекстуально на різних рівнях взаємодій систем (знакових, інформаційних, біовітальних тощо). Використовуючи універсальну класифікаційну модель [8: 32-49], відзначимо, що СПИС постає як ЗБРОЯ / АРТЕФАКТ, "знаряддя для позбавлення життя" (1, мікро- рівень); ОЗНАКА

індивіда, що викликає сукупність оцінок, емоцій та є статусним і аксіологічним маркером (2, ката-рівень(a)); ОРІЄНТАЦІЙНИЙ МАРКЕР (знак-"тригер" сценаріїв, адекватна інтерпретація котрого вимагає певних ментальних операцій) (3, ката-рівень (b)); ЖИВА ІСТОТА (носії імені, суб'єкт-агенс, тобто, своєрідна концентрована проекція можливих соціальних ролей, реалізація яких уможлиблює перебіг / зміну суспільно значущих сценаріїв - 4, мкаро-рівень); ЗВ'ЯЗКОВИЙ КАНАЛ (також орієнтаційний маркер, але такий, що пов'язує світ причин, надсистему (відому в міфологічних і релігійних традиціях як сакральна сфера) та світ наслідків - 5, мезо-рівень (b)); СВІТЛО / СВЯЩЕННИЙ (САКРАЛЬНИЙ) ОБ'ЄКТ - як квінтесенція аксіологічно детермінованих пріоритетів, що визначають вектор поступу системи, творче начало - 6, мезо-рівень (a)), СВІТОВА ВІСЬ - енерго-інформаційний канал, що з'єднує планету з об'єктами та енергетичними полями космічного масштабу - 7, мега-рівень. Багатомірний характер аналізованого концепту-міфологеми дозволяє ідентифікувати його окремі іпостасі як фрактали, що функціонують на різних ієрархічних планах буття та забезпечують входження нового досвіду до інформаційних контурів відкритих систем.

Перспективним є міждисциплінарне дослідження мовних засобів втілення елементів міфологічного простору як основи творення альтернативних / вторинних світів, симулякрів, маніпулятивних або ж розвивальних / коригуючих стратегій взаємодії людей і колективів.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Андрейчук Н.І. Семіотика лінгвокультурного простору Англії кінця XV – початку XVII століття: Монографія / Н.І. Андрейчук. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. – 280 с.
2. Бялик В.Д. Лексичний квантор в англomовному публіцистичному дискурсі : автореф. : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.04 / Василь Дмитрович Бялик; Київський національний лінгвістичний університет. – Київ, 2013. – 32 с.
3. Гомер. Илиада. Одиссея. - Москва : Художественная литература, 1967 - . – [електронний ресурс]. – режим доступу : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Fiction/gomer/index.php
4. Домброван Т.И. Язык в контексте синергетики : Монографія / Т.И. Домброван. – Одесса : КП ОГТ, 2013. – 346 с.
5. Дяченки Марина та Сергій. Ритуал / Марина та Сергій Дяченки.. – К. : А–ба–ба–га–ла–ма–га, 2006. – 280 с.
6. Етимологічний словник української мови : В 7 томах / Укл. Болдирев Р. В та ін. – К. : Наукова думка. – 1982 – 2006. – Т. 1–5.
7. Колесник О.С. Концепт МЕЧ у міфологічних просторах давніх англійців і східних слов'ян: лінгвокультурний аспект / О.С. Колесник // Культура народів Причорномор'я : научний журнал. – № 168. – Т.1. – Симферополь : Межвузовский центр "Крым", 2009. – С.375 – 377.
8. Колесник О.С. Міфологічний простір крізь призму мови та культури : Монографія / О. С. Колесник. – Чернігів : РВВ ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка, 2011. – 312 с.
9. Левицкий В. В. Этимологический словарь германских языков / В. В. Левицкий. – Винница : Нова книга, 2010. – Т.1. – 610 с.
10. Мізін К.І. Людина в дзеркалі компаративної фразеології : Монографія / К.І.Мізін. – Кременчук : ПП Щербатих О.В., 2011 – 448 с.
11. Мифы народов мира. Энциклопедия: в 2–х т. / Гл. ред. С. А. Токарев. – М. : Рос. энциклопедия, 1991–1992. – Т. 1 – 671 с.; –Т.2. – 719 с.
12. Нікульшина Т.М. Ірреальність у просторі можливих світів: етнолінгвальні особливості (на матеріалі англійської та української мов) : Монографія / Т.М. Нікульшина. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2012. – 377 с.

13. Слово о плъку игоревѣ, игоря, сына святъславля, внука ольгова // Злато слово. Век XII. – М. – 1986. – С. 27–75.
14. Соколян М. Вежі та Підземелля (притча–фобія) / Марина Соколян. – К. : Грані–Т, 2008. – 168 с.
15. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка / М. Фасмер; [пер. с нем. и доп. О.Н Трубачева] : В 4–х т. – М. : Прогресс, 1964. – 1973.
16. Arymes prydein fawr. – [электронный ресурс]. – режим доступа : http://www.celt.net.org.uk/texts/llyfr_taliesin/prif_gyfarch.html
17. Beowulf. – [электронный ресурс]. – режим доступа : <http://www8.georgetown.edu/departments/medieval/labyrinth/library/oe/texts/a4.1.html>
18. Cad Goddeu. – [электронный ресурс]. – режим доступа : http://www.celt.net.org.uk/texts/llyfr_taliesin/cad_goddeu_eng.html
19. Etymological Dictionary of Modern English / Ed. by D. Harper. [electronic resource]. – access mode : <http://www.etymonline.com>
12. Gylfaginning // Edda Snorra Sturlusonar. – [электронный ресурс]. – режим доступа: <http://norse.ulver.com/snorra/gylfaginning.html>
21. Havamál. – [электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://norse.ulver.com/edda/hava.html>
22. McBain A. An Etymological Dictionary of the Gaelic Language / Alexander. A. McBain, LL.D. – Stirling : Eneas MacKay, 1911. – 426 p.
23. Pokorny J. Indogermanisches etymologisches Wörterbuch / Julius Pokorny. – Bd. 1–2. – Bern : Francke. – 1959. – 1183 S.
24. Preiddeu Annwn. – [электронный ресурс]. – режим доступа : <http://www.lib.rochester.edu/camelot/annwn.htm>
25. Sapkowski A. Ostatnie życzenie / Andrzej Sapkowski. – Warszawa : SuperNOWA, 1998. – 287 s.
26. Skáldskaparmál // Edda Snorra Sturlusonar. - [электронный ресурс]. – режим доступа: <http://norse.ulver.com/snorra/skaldskapar.html>
27. StarLing database server / S. Starostin, G. Bronnikov, Ph. Krylov. - 1998-2012. – [электронный ресурс]. – режим доступа : <http://starling.rinet.ru/cgi-bin/query.cgi?basename=\data\ie\germet&root=config&morpho=0>
28. Tolkien J.R.R. Silmarillion / J.R.R. Tolkien. – Boston; N.Y. : Houghton Mifflin Company, 1999. – 365 p.
29. Völuspá. – [электронный ресурс]. – режим доступа : <http://norse.ulver.com/edda/voluspa.html>
30. Vulgate (Latin): John Chapter 19 <http://www.sacred-texts.com/bib/vul/joh019.htm#034>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Олександр Колесник – доктор філологічних наук, професор кафедри германської філології Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка.
Наукові інтереси: лінгвoseміотика, лінгвокультурологія, когнітивні студії, міфопоетика, універсологія